

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Kotoutumislain nojalla kunnille ja hyvinvointialueille maksettavan laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettäisiin esityksen mukaan kolmesta vuodesta kahteen ja kiintiöpakolaisen ja heidän perheenjäsenensä osalta korvausaikaa lyhennettäisiin neljästä vuodesta kolmeen vuoteen.

Laskennallisella korvauksella katetaan muun muassa pakolaisten vastaanoton koordinaatiota sekä ohjausta, neuvontaa ja muuta kotoutumista edistävää toimintaa. Laskennallista korvausta maksetaan kunnalle henkilöiden vastaanottamisesta, heidän osaamisensa ja kotoutumisen palvelutarpeensa arvioinnista, kotoutumissuunnitelman laatimisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutuksen, tulkittamisen ja muiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä.

Esityksen mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden tukea vähennetään ja neuvonnan avulla siirretään vastuuta maahanmuuttajalle itselleen ja tunnistetaan maahanmuuttajan aktiivisuus oman toimijuuden edistämisessä sekä käytännön asioiden hoitamisessa, kuten kaupassa käymisessä.

Kaupassa käynti ja sen tukeminen on saanut lakiesityksessä kohtuuttomat mittasuhteet. Kotoutumisohjauksen tavoitteena on tukea kotoutujia itsenäiseen ja omatoimiseen elämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Korvausaikojen lyheneminen kahteen tai kolmeen vuoteen vaatii kotoutumisaikaisten palvelujen kehittämistä ja monimuotoistamista niin, että yksilöllisiin palvelutarpeisiin pystytään vastaamaan nykyistä paremmin. Kotoutumisajan tehokasta käyttöä hidastaa jäykät viranomaisprosessit (DVV, Migri) ja esim. pula S2-opettajista.

Viime kädessä kunnat joutuvat joka tapauksessa huolehtimaan kuntalaistensa palveluista ja korvausaikojen lyheneminen tulee kuormittamaan kuntien taloutta nykyistä enemmän, sillä

esitettyjen korvausaikojen seurauksena taloudellinen vastuu siirtyy enenevässä määrin valtiolta kunnille. Korvausjärjestelmää tulisi kehittää niin, että tuloksellisesta ja vaikuttavasta kotoutumisprosessista kunnille maksettaisiin kannuste.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksesta (32 a §)

Maksun periminen asiakkaalta käyttämättä jääneestä tulkkauksesta on kannatettavaa silloin, kun hän on jättänyt perusteettomasti saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen eikä hän ole peruuttanut aikaa. Maksua ei saa periä, jos perumatta jättämiseen on hyväksyttävä syy. Maksun saisi periä vain kerran yhtä käyttämättä ja peruuttamatta jätettyä palvelua kohti ja perittävän maksun suuruus on enintään 51,50 euroa. Maksu voidaan periä 18 vuotta täyttäneiltä. Maksun saisi periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai työvoimaviranomainen on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä tässä pykälässä tarkoitettu maksu sekä antanut ohjeet ajan peruuttamiseksi ennalta. Kohtuuttomuus on aina arvioitava tapauskohtaisesti. Jos asiakkaalta ei objektiivisesti arvioiden voi kohtuudella edellyttää, että tämä muistaisi tai osaisi perua varaamansa palvelun tai paikan, pykälässä tarkoitettujen maksun periminen olisi kohtuutonta.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen yläikäraja esitetään laskettavaksi 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Tämä noudattelee lastensuojelulakiin esitettyjä ikärajoja. Esitystä ei vastusteta.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin kuin se eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä ja lähtökohtaisesti on kannatettavaa, että vastuita ja rooleja selkeytetään.

Kotoutumisen alkuvaiheen palveluissa on huomattavia kuntakohtaisia eroja ja pahimmillaan liiallinen ja pitkittyvä puolesta tekeminen passivoi maahanmuuttajia. Lakiesityksen mukaan kaupassa käynnin tuki ei kuulu kunnan vastuualueelle vaan sosiaalipalveluihin silloin, kun siihen on erityinen peruste, esim. ikä, sairaus tai vamma. Tämä esitys on kannatettava.

Kuntapaikalle saapuville pakolaisille asunnon hankkiminen kuuluu kunnan vastuulle. Asuntojen alkuvarustelu on nykylainsäädännön mukaan mahdollista vastuuttaa joko kunnalle tai hyvinvointialueelle, mikä on mahdollistunut alueelliset, joustavat menettelytavat. Alkuvarustelussa on voitu hyödyntää myös kolmannen sektorin toimijoita, esim. SPR:n ensihuolto. Tämä on ollut kunnan kannalta taloudellinen ja toimiva menettely, kun alkuvarusteluun ei ole tarvinnut käyttää asiantuntijoiden työaikaa eikä välineitä.

Lakiesityksen mukaan alkuvarustelu tulisi hyvinvointialueen vastuulle ja se pitäisi toteuttaa KELAn toimeentulotuella. Lakiesityksessä mainittu hyvinvointialueen velvollisuus hakea kuntapaikalle ohjattavalle henkilölle toimeentulotukipäätös, jolla hyvinvointialue voisi hankkia valmiiksi asuntoon

välttämättömät tavarat, jää epäselväksi ja ristiriitaiseksi. Kela voi tehdä päätöksen ja maksusitoumuksen, mutta se on aina henkilökohtainen; hyvinvointialueen työntekijä ei voi käyttää Kelan maksusitoumusta omissa nimissään. Tämä johtaisi siihen, että asuntoja ei voida varustella etukäteen eikä hankkia peruselintarvikkeita ensimmäisille päiville. Pakolaistaustaiset henkilöt saapuvat pääsääntöisesti iltamyöhällä virka-ajan ulkopuolella eivätkä he pysty saamaan toimeentulotukipäätöstä eikä näin ollen tekemään hankintoja itse.

Hallitusohjelmassa korostetaan maahanmuuttajan oman vastuun lisäämistä kotoutumisprosessissa. Tämän mukaisesti kuntapaikalle ohjatun henkilön tulee kalustaa asuntonsa ja hankkia käyttötavaransa pääasiassa itse. Tämä on kannatettavaa. On kuitenkin otettava huomioon, että alkuvaiheen välttämättömyystarvikkeiden varusteluun heillä ei ole käytännössä mahdollisuutta.

Alkuvaiheen hankintojen ja varustelun osalta on syytä hyödyntää Kotoutumislain 31 §:n antamat mahdollisuudet monialaisena yhteistyönä tuotettaville palveluille. Tehtävät, joihin ei sisälly viranomaisvastuuta, voidaan antaa paikalliset kolmannen sektorin toimijoiden hoidettavaksi.

Muut huomiot

Petteri Orpon hallitusohjelmassa ja lausuntokierroksella olevassa lakiesityksen perusteluissa korostetaan, että kuntien tehtäviä ei lisätä vaan pikemminkin karsitaan. Lisätehtäviä kunnille kuitenkin on tulossa, kuten lakiesityksen 85 §:stä käy ilmi. Kotihoidon tuella olevat henkilöt tulevat kunnan kotoutumispalvelujen piiriin ja myös heille tulee tehdä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvio, kotoutumissuunnitelma sekä sopia niistä palveluista, joihin maahanmuuttajan on osallistuttava. Yksistään kohderyhmän tavoittaminen vaatii resursseja samoin kuin soveltuvien palvelujen räätälöinti hankintaprosesseineen. Kotivanhempien saaminen kotoutumispalvelujen sinällään on kannatettavaa.

Korhonen Mirva
Jyväskylän kaupunki - Elinkeino- ja työllisyysjaosto